

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:
Pe an 18 cor. 1/2 an
9 cor. 1/4 an 4-50 fl.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 24 cor.
1/2 an 12 cor.,
1/4 an 6 cor.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fl., a doua
oara 12 fl. a treia
oara 10 fl.

Tot ce privește
foaia să se adreseze
la: Redacțiunea și
administrațiunea
„Unirei” în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Un salut frățesc din partea unui Român din Macedonia.

Astăzi, întreaga suflare românească de pretutindeni își descopere capul cu respect și venerațiune și simte o nespūsă bucurie în interiorul sufletesc.

Astăzi, în orașul Blaj, leagănul redeșteptării noastre naționale, devenit un Meca al tuturor Românilor, vin înalții noștri păstori sufletești și întreaga elită intelectuală română de pretutindeni să ridice rugă ferbinți de mulțămire Atotputernicului Dumnezeu, că i-a învrednicit să-i adune pe toți la olaltă, spre a serba munca titanică depusă de înaintașii noștri, cari, acum 50—60 ani, îndemnați de dorul limbii și al neamului românesc, au pus bazele celor mai înalte instituțiuni culturale ale noastre ca »Asociațiunea pentru cultura poporului român» și Societatea pentru fondul de teatru românesc în Ardeal».

Ca Român ce sunt de naștere din Macedonia, și în sufletul meu bate o inimă românească, simt o nespūsă bucurie în mine în aceste zile mărețe de glorificare a operei marilor bărbați Români, cari pentru binele public și-au sacrificat vieța și avutul, pentru luminarea și conducerea spre progres intelectual și cultural, a întregului popor român, și mă grăbesc a trimite fraților mei din Ardeal un salut frățesc, rugând Pronia cerească să binevoească, să binecuvinteze aceste serbări scumpe nouă Românilor. —

Pe cât de emoționat mă simt la primirea acestei vești îmbucurătoare, pe atât de mult inima îmi sânge-rează de durere, când văd cu măhnire, că la noi în Macedonia în interval de peste 40 de ani de luptă

națională nu s'a făcut încă nimic, din câte s'au așteptat.

Opera măreață a fraților din Ardeal să ne fie de imbold pe viitor, și cu această ocaziune fac prin publicitate un apel călduros tuturor conducătorilor noștri și tineretului nostru universitar, să ia pildă dela frații noștri din Ardeal, să lese la o parte interesul personal, neînțelegerile din sinul lor și să se pue pe muncă și dragoste frățescă, ca și în Macedonia cultura română să triumfeze, punând, cu chipul acesta, o bază solidă atât în școală, cât și în biserică, prin unirea noastră cu mama Roma, dela care ne va veni mântuirea, ce de mult o dorim eu toții. — Din partea fanarului să nu de așteptăm la ceva bun, decât la o nouă șarjă dușmană; căci năravul din fire, nu are lecuire; așa au fost și așa vor fi în veci fanarioții cu noi Români, cari le întindem ramura de maslin. —

Rog pe Bunul Dumnezeu, să aibă în mâna sa pe întregul popor român.

București, 14/27 1911.

Dimitrie Pilița
macedonean.

Serbările dela Blaj ale Astrei.

Ziua primă.

La primele raze de lumină, ce să ivesc la fereasta zilei de 28 August ne apropiem cu frică de perdea: Ore ce vreme e? Și când vedem cerul noros, dar nu de ploaie, și simțim cum răcoarea de după ploaia de astă noapte a stâmpărat năduful zilei de eri, fața noastră se însănănează. Dumnezeu este milostiv serbărilor noastre culturale. Nimica nu împedecă acum, ca acelea să-și i-a desfășurarea lor în toată grandiositatea și măreția. Căci simțim cu toții, că mărețe cum n'au mai fost, au să fie aceste serbări culturale la care s'au adunat din toate unghiurile pământului locuit de români dela plugar și până la vlădică, tot ce are în piept o

inimă românească, care bate cu căldură pentru progresul și înălțarea neamului său.

De abia se revarsă de ziuă și străzile Blajului încep a se împopula. Figuri străine apar în porțile caselor, câte trei patru se asociază, își strâng mâna cu căldură, fețele lor se însănănează — când aud numele celor, pe cari îi întâlnesc și țara de unde au plecat. Străini suntem, dară frați suntem. *Es gibt das Herz, das Blut sich zu erkennen.* Din cealaltă parte alte grupe vin cătră piață; la șasă dimineața e aproape tot publicul în picioare. Soarele începe pe încetul a se desluși din norii de dimineață și când dăngănitul dela clopotul cel mare al catedralei vestește apropierea lui 3/4 8, începerea sf. liturghii, o lumină bogată coboară din cer peste Blaj. Publicul se strânge grămadă la ușa catedralei; preoți cu brăne roșii, cu brăne albastre, negre și violete răsar din mulțimea enormă, ce așteaptă cu impaciencă deschiderea ușilor catedrale. În sfârșit li-se face pe voie. În decursul câtorva minute catedrala e tixită de cei veniți din depărtare. Blăjenii și cei din apropiere de abia încap puțini. În fața aglomerării se trage cordon. Cu ceva înainte de 3/4 8 iată-i că sosesc oaspeții cei mai aclamați ai serbărilor noastre, Preasfinții arhieriei ai bisericilor românești: Excelența Sa Ioan Meșian mitropolitul Sibiiului, Dr. Demetriu Radu episcopul Orăzii, Ignăție Papp episcopul Aradului, Dr. Vasile Hossu episcopul Lugojului, Dr. Miron Cristea episcopul Caransebeșului. La ivirea Lor se așterne o reverențială tăcere peste publicul mare. Soarele ajunsese acum pe cel mai adânc albastru al cerului și varsă dela înălțimile aceste lumina sa plină. Simțim cu toții însămnătatea momentului. Fețele iau o gravă săninătate, zimbetele se ascund după gândurile mari, ce eșiră la iveală, iar privirile ochilor sunt de oșel. Publicul se puse două șire mari, făcând drum lung arhierilor până la mânăstire. Inima palpită mai adânc și mai repede ca de obicei. Si momentele aceste de emoție și de bucurie noi trebuie să le întipărim așa de adânc în sufletele noastre, ca nici când, nici desperarea, nici frica, nici alte vifore, la care trebuie să ne așteptăm să nu fie capabile ale șterge din sufletul nostru. Ai simțit acum și tu frate al nost dela coar-nele plugului, și tu intelectuale și tu măiestre, am simțit cu toții mai bine ca ori când, că în noi în toți o inimă bate și numai urechea să ne-o lipim de piept vom simți aceiaș pulsațiune la toți. Că

puternică manifestațiune națională va eterniza istoria! Nici când nu s'a contopit așa într'un gând, într'o idee, într'o aspirație inima românească, ca astăzi la Blaj: Fericit ești tu orașel mic între celelalte multe fericit ești, că ție ți-s'a dat să vezi cu mândrie cum pulsează astăzi inima tuturor românilor în tine.

Și cum înaintau către catedrală înalt preasfințitele lor, și cum noi prin gesturi internaționale voiam să ne ascundem adevăratele sentimente, de cari eram cuprinși în aceste sărbătorești momente, iată că să pornește uraganul bucuriei, al emoției, al fericirii din sute și mii de guri: Trăiască vlădicii noștri. Și alte mii de glasuri prind acest strigăt spontan și piața răsună și răsună și dealurile și podurile și văile: Trăiască vlădicii! În momentele aceste simțim cum să surpă păreții despărțitori, cum se sfarmă cadrele false, și geniul bun al neamului nostru se coboară peste aceasta enormă mulțime de oameni și strigă cu putere: Unul și indivizibil este sufletul vostru și fericit popor, că în fruntea propășirii, culturii, înălțării tale îți ai pe episcopii tăi.

Puțin după 3/8 sosește trăsura Excelenței Sale dlui mitropolit. Mulțimea îl primește cu frenetice strigăte de bucurie. În catedrală cântă corul „Iată preotul mare... Excelența Sa își pleacă capul în fața altarului, buzele-i rostesc rugăciuni fierbinți către Atotputernicul, publicul cuprins de adâncă evlavie caută cu sufletul sferele albastre, de unde se pogoară tot binele și toată binecuvântarea. Se încapă serviciul divin. Pontifică Excelența Sa dl mitropolit asistat de domnii canonici: Ioan Moldovan prepozit, Iosif Hossu, Gavrilă Pop, Alexandru Uilacan, Dr. Victor Szmigelski, Gheorghe Muntean, Dr. Vasile Suci, și Dr. Ambroziu Chețan director gimnazial; diaconi sunt dnii. Iacob Popa secretar mitropolitan și Iuniu Brut Micu protonotar arhidiecezan. Cântă corul mixt al dlui Iacob Mureșan. Publicul e tixit până în altar. În scaunul Excelenței Sale ia loc înaltpreasf. Domn mitropolit Ioan Meșianu, în scaunele canonicilor de alătură domnii episcopi.

Jurnaliștii sunt reprezentați prin dnii: Scurtu-„Minerva“, Belloescu-„Universul“ Vernescu-„Adevărul“, Goldiș-„Românul“, Montani-„Tribuna“, Braniște-„Drapelul“, Victor Braniște-„Gazeta Transilvaniei“ Păcășan-„Telegraful român“, Steed-„Tems“ Viena, Schiszl-„Ellenzék“, Bian-„Gross-österreich“, Roșu-„Unirea“, Ciato-„Revista politică“, Turi Bela-„Alkotmány“, Manolescu Mladin-„Neamul românesc“, Dr. Pongrátz-„Ujság (Cluj), Seb. Bornemisa-„Libertatea“, Boca-„Revista preoților“, Filipescu-„Vieța agricolă“, Bogdan-„Gazeta de Duminecă“.

În numele guvernului e la ședință prefectul comitetului Alsófehér, Szász József, iar ordinea publică o reprezintă dl prim-pretor Beöthe Kálmán.

Relevăm admirabilele prestațiuni ale corului mixt a dlui Mureșan, ce atât de mult a ridicat solemnitatea zilei. Mai ales Heruvimul și priceasna, Ochiul inimei mele, cântată de 12 voci au fost la înălțime.

După Sf. Liturghie s'a început imediat ședința Comitetului. În fața altarului s'au pus mese, la care au luat loc comitetului și Mărișii Arhieriei. La ivirea Lor

în ușa împărătească publicului erupse din nou — frenetice aplause, apoi își i-e fiecare locul; în frunte dl Andrei Bârsanu, viceprezidentul Asociațiunii, de două părți Excelențele Lor mitropoliții Mihályi și Meșianu, apoi ceilalți de ambele părți, Radu, Cristea, Hossu, secretarii: Goga, Tăslăuanu, Lupaș, Precup, St. Pop etc. Imediat după deschiderea adunării generale ia cuvântul dl viceprezident Andrei Bârsanu și urcând tribuna din mijlocul catedralei își ține preafrumosul discurs, pe care îl publicăm la un alt loc al foii noastre. Dl Bârsan a fost atât de sugestiv în discursul său, încât aplausele nu voiau să mai iee sfârșit, ear când amintii de prezenții conducători naturali ai poporului românesc, de episcopi, publicul erupse în entusiaste strigăte de „Să trăiască“.

După dl Bârsanu lua cuvântul Excelența Sa mitropolitul Mihályi și premiând, că acum e prea fericit a fi a treia oară la adunarea generală a Asociațiunii, zise, că adevărata vatră, la care trebuie să țină și să caute adăpost Asociațiunea este — biserica. Biserica a primit mandatul dela Mântuitorul, ca: mergând învățați toate popoarele... și pânăcând o societate culturală stă încă în legătură de fică cu biserica, îi aduce foloase mari reali prin cultivarea limbei, prin răspândirea culturii. Asociațiunea aduce de fapt roadele aceste. „Și acum — încheie Prealuminatul Părinte, — propun, că din această adunare, din aceasta ședință festivă, la care ne-am adunat așa într'un gând, într'o inimă, conduși de mari sentimente și entuziasm, propun, ca să trimitem Maiestății Sale, gloriosului nostru monarh Francisc Iosif I. omagiile noastre de recunoscători fii și supuși. Avem credință tare, că Maiestatea Sa va primi cu bucurie omagiile noastre, că iată cât de copioasă s'a arătat grația Atotputernicului Dumnezeu, că data fost, ca Maiestatea Sa, care a întărit statutele acestei societăți culturale înainte cu 50 de ani, să aibă bucurie a vedea, că cel mai credincios al său serbează semicentinarul acestui act preainalt de cea mai mare însemnătate pentru noi și viitorul nost.

Propunerea Excelenței Sale, dlui mitropolit a fost primită cu multă însuflețire.

Îndată s'a ridicat apoi Excelența Sa dl mitropolit Meșianu și făcând o reprimă asupra diferitelor îndemnuri, ce a călăuzit pe frunțași poporului și a bisericii noastre, ca să înființeze acest focular de cultură națională a zis: „Deși suntem două confesiuni, sufletul nostru este unul și același în cuprinsul, tendințele și aspirațiile lui. Poporul nostru a fost totdeauna preafericit, că în acțiunile mari de interes comun. să aibă într'o tabără, uniți în gând, în simțire pe toți fii săi cei mai aleși, fără deosebire de clasă și confesiune. Serbarea de astăzi este o puternică garanță, că precum au șezut alături înainte de aceasta cu 50 ani mărețele figuri Șuluț și Șaguna, totașa pe viitor cauza poporului nostru va progresa și trebuie să prospereze sub aceleași auspicii“. Cuvintele aceste au ridicat în extaz însuflețirea și se cutremurau boltele mănăstirii de aplausele publicului. Salută în urmă pe Ilustritatea Sa dl prepozit Moldovan, sin-

gurul prezydent de odinioară în viață, care a fost de față și la întemeierea acestei instituții culturale. Emoționat răspunde Ilustritatea Sa dl prepozit Ioan Micu Moldovan. Discursul îl publicăm la alt loc al foii noastre.

În fine dl Vasile Goldiș salută adunarea generală, ca reprezentant al celeilalte societăți culturale, a fondului de teatru român.

Dl Tăslăuan secretarul Asociațiunii cetește apoi propunerile, ce au intrat la biroul Asociațiunii și anume:

a) Dl *Silvestru Moldovan*, directorul „Gazetei Transilvaniei propune, ca din prilejul adunării generale dela Blaj să i-se trimită dlui *Vasile Stroiescu*, o adresă de salutare iscălită de întreg publicul, care participă la serbările iubilare.

b) Dl *Aurel Muntean*, preot în Sebeșul-mare (desp. Hida-Huedin) propune, ca adunarea generală se hotărască înființarea unei tipografii proprii, împreună cu librărie, cu sediul în Sibiu.

c) Dl *Aurel Marcu*, preot Dumitra propune, ca să se invite comitetul central, să studieze organizația unor ateliere țărănești pentru șesutul odăjdiilor bisericesti.

d) Dl *Emil Kormoš Alexandrescu* din Grebenișul-de-câmpie propune, ca Asociațiunea să editeze o foaie socială, economică și comercială, care se apară de trei ori pe săptămână și să se trimită gratuit membrilor țărani ai Asociațiunii.

e) Dl *Teodor Bucurescu*, învățător-director în Bănat-Comloș, propune, ca §. 40 din statute privitor la agenturi să se modifice și anume: Din taxele membrilor ajutători să se trimită la cassiera centrală numai 20%, iar 80% să se întrebuițeze pentru trebuințele agenturilor.

După acestea la propunerea dlui *Dr. Elie Dăianu*, protopopol Clujului se aleg următoarele comisii:

a) Pentru cenzurarea raportului general: *Teodor Mihályi*, *Dr. Elie Dăianu*, *Iosif Băga*, *Gavril Tripon*, *Dr. Val. Braniște*, *Dr. Sextil Pușcariu*, *Dr. Iuliu Maniu*, *Dr. V. Stefanica*, *Lazar Triteanu*, *Dr. Ios. Popovici*, *Dr. C. Diaconovich*.

b) Pentru cenzurarea socotelilor Cassei: *Dr. Nicolae Oncu*, *Coriolan Pop*, *Dr. Nic. Vecerdea*, *Ioan Lăpădat*, *Dr. Vasile Suci*, *Vasile Osvada*.

c) Pentru înscrierea de membrii noi: *Iuniu Brut Hodoș*, *Dr. Danilă Szabó*, *Ștefan Roșian*, *Dr. Izidor Pop*, *Dr. Victor Onișor*, *Dr. Romul Boilă*, *Ioan Fodor*.

Cuvântul

Ilustrisimului Domn Prepozit și membru al Academiei Române

Ioan M. Moldovan,
rostit din prilejul inaugurării festivalului „Asociațiunii“ în Blaj.

*Azi e zi cu soare,
Azi e zi de sărbătoare,*

Și încă așa sărbătoare, cărei asemenea românii numai una au mai avut.

Aci ne vedem adunați din toate câmpiile, din toate ascunzișurile și din toate poienile, cari înfrumțează această parte minunată a patriei noastre. Ba dorul de

frați ne-a surprins și cu prezența unora din regiuni depărtate.

Inima mea saltă de bucurie, când văd o adunare atât de impunătoare, precum nu am sperat să ajung acum la apusul vieții mele.

Vă salut cu iubire frățească, și din adâncul sufletului meu vă zic: Bine ați venit.

Și trec la ocaziunea, care a făcut să convenim cu toții într'acest loc de mare însemnătate pentru toată suflarea română.

Cu 50—60 de ani înainte nemții făceau pe aici opintiri mari, ca să răspândească limba și cultura germană; iar alte tendințe culturale să le sugrumie și stârpească cu totul.

Atunci o pleiadă de bărbați bătrâni și tineri, pătrunși de frică, că nu cumva să ni-se știrbească sau chiar să pierdem tezaurul, pentru care după mărturia celor vechi, părinții noștri au luptat mai mult decât pentru vieță, — întru înțelegere deplină s'au ridicat ca un singur om, conștiu de ceea ce vrea să facă, și în loc de a se descuraja sub greutatea apăsării dușmane, s'au umplut de însuflețire deosebită și împreunându-se într-o falangă puternică, au început să stăruie cu înțelegere bună și devotament rar, ca să înființeze un adăpost sigur pentru apărarea limbei, și tot odată mijloc puternic pentru dezvoltarea ei.

Inteligenții români erau pe atunci în număr foarte restrâns. Afară de cariera preoțească, pe alte cariere ale vieții publice aveam foarte puțini indivizi. Mai înainte ne-a împedecat iobăgia, nesuferind proprietarii, ca averea lor cu tip de om să li-se subtragă de sub liberă dispunerea dânilor. Iar după sfărmașia aceluiaș jug, au intervenit alte piedeci. Regimul absolutistic legase în catusi de fier ori ce mișcare cu tendințe naționale; iar stările materiale erau cele caracterizate pentru toate timpurile prin verbul „nu am pâine, nu am sare“, care-l cântau în cor toți locuitorii fără deosebire de limbă și naționalitate. Foarte puțini puteau dară să grijească de creșterea pruncilor sei. Mijloacele de comunicațiune, întru cari azi ne înbuibăm, lipsiau mai de tot, încât o călătorie la Brașov, la Șomcuta-mare, la Hațeg, era o adevărată jertfă de timp, de forțe trupești și de bani, pentru că oamenii se folosiau mai mult numai de drumuri așternute de mama natură, lipsite între altele și de adăposturi, în cari călătorul să se poată odihni de ostenele zilei.

Cu toate greutățile, stăruința de fier a bărbaților noștri a ajuns acolo, de în 23 Octombrie vechiu 1861 societatea noastră s'a inaugurat, în adunarea ce s'a ținut la Sibiu, participând numai 131 indivizi dintr'un popor de preste 2,000.000.

Pe câte de mic a fost numărul membrilor la început, pe atât de modeste erau și resursele materiale ale societății noastre.

Ani de-arândul nu a fost în stare de a ținea fie măcar o singură persoană, care să poată dedica dânsului toată activitatea sa.

Cu toate aceste societatea noastră neconținută a făcut progres încet și lin, însă sigur. Ea s'a adus pe sine la cunoștința poporului român reslătit în regiuni depărtate; ea s'a dovedit ca un centru destinat a ținea în legătura strinsă toate tendințele noastre culturale.

Progresele uimitoare ce a făcut și face omenirea se resimt din ce în ce mai mult și la poporul nostru, și așa societatea noastră a luat avânt. Prin conducere înțeleaptă și aplicarea unor indivizi, cari cu devotament sacrifică toată activitatea sa spre realizarea scopurilor acestei societăți, ea a devenit creșterea în care se cern, se frământă și se ordonează toate mișcările culturale ale noastre, și verigele cari duc pulsațiunile centrului spre periferie devin din ce în ce mai numeroase și mai tari.

Ea a putut cugeta, pe lângă toată smerenia mijloacelor sale, la crearea unor instituțiuni de mare însemnătate pentru dezvoltarea și luminarea noastră.

Avizați totdeauna numai și numai la puterile noastre, nici odată nu am fi ajuns acolo, ca dela un număr de 131 indivizi, când se plinesc 50 de ani, să-i putem serba iubileul în număr atât de impunător încât necum casele, dară nici stradele acestui loc nu-l poate cuprinde, — dacă societatea noastră nu ar fi ținut pururea în vedere două lucruri.

Întăiu ea s'a ferit ca de foc de politică. Recunoaștem cu toții și mărturisim sincer dorințele noastre de a ne câștiga în concertul conlocuitorilor noștri valoarea ce ni-se cuvine după dreptate. Dar lucruri de felul acesta sunt cu totul exchise din cadrele activității acestei societăți. Totdeauna am tins și avem să tindem și în viitor numai la paza tezaurului nostru celui mai prețios, care este limba noastră. Am ținut în vedere totdeauna numai și numai dezvoltarea literaturii noastre și și cultura poporului, — și aceste am tins a le apăra fără cea mai mică jignire a celor din jur. Fiind poporul nostru destul de numărös întru aceste părți și spornic, a lipsit orice tendință agresivă, și așa prin cârmuire înțeleaptă am desfășurat puterile noastre spre ținta ce ne este prefăptă.

Al doilea lucru de mare moment, carele a adus binecuvântare pentru societatea noastră este, că din sinul ei a fost exchise diferențele de clasă și confesiune.

Lipsită de politică și de confesionalism cari adeseori otrăvesc relațiunile vieții omenești, societatea noastră ajuns la dezvoltarea îmbucurătoare, despre care este mărturie serbarea de azi.

Cumcă românii, când e vorbă de această instituțiune culturală, știu aprecia după merit interesele ei, ne adeverește mai pe sus de toate chiar adunarea prezentă, la care cu deosebire mângăiere sufletească și sperări încurajătoare pentru riitor, sasalutăm pe toți măriții arhieriei ai celor două biserici ale noastre. Exemplul dat de prea devotații noștri arhieriei vor servi de faclă animătoare luminând cărările credincioșilor săi, și arătându-le pe unde și cum sunt datori a purcede față de această instituțiune culturală. Ei și-au câștigat titli de drept la mulțămăta recunoștința nu numai a noastră, celor ce suntem de față, dar a toată suflarea română.

Preasântiți Părinți, domni și frați! Serbăm iubileul de 50 ani a celei dintăiu societăți culturale a poporului român de pe aceste plaiuri. Mai suntem pe aci un număr mic, dintre cei ce au luat parte la constituțiunea din 1861. Ca depositari credincioși ai tradițiunilor neamului nostru, avem mângăierea de-a constata, că prin conducere

înțeleaptă și lucrarea însuflețită a tinerimei noastre societatea noastră a luat avânt îmbucurător, de care este foarte mare lipsă acum, când sistemul de creștere restringe mult aspirațiunile noastre culturale.

Animat de aceste idei și simțeminte, vă zic la toți, cel mai sincer: bine ați venit!

Totodată vă rog pe toți, ca pentru insuficiența noastră de-a primi după cuviință o adunare atât de impunătoare, să nu ne faceți imputări: că ne-am încumetat a invita adunarea aceasta într'un loc atât de mic. Nu am făcut-o din încredințare în puterile noastre, cari le știam a fi atât de slabe: ci pentruca să ne plecăm dorinței de a-se țineă aceste serbări culturale în locul, carele este cel mai vechiu cuib al deșteptării noastre naționale. Nu căutați dară la puțină comoditate, ce vă putem oferi: ci mai vărtos aprețiați simțemintele noastre de iubire frățească, cu care vă îmbrățișăm și vă zicem încă odată: bine ați venit!

Cuvântul de deschidere

ținut de vice-prezidentul „Asociațiunii“ Dl ANDREI BĂRSEANU la adunarea jubilară din Blaj, din 15/28 August 1911.

(Continuare).

Dorința aceasta ferbinte a moșilor și a strămoșilor noștri o vedem exprimată în toate plângerile și cererile adresate Domnitorilor și Staturilor țării în cursul veacului al XVIII-lea și în partea primă a veacului al XIX-lea, începând dela cererile energicului și în veci neuitatului Arhieriu Ioan Inocențiu Micul până la rugămintea episcopilor Vasile Moga și Ioan Moga și Ioan Leményi, înaintată Dietei ardelenene în a. 1842 „în cauza Românilor locuitori pe pământul crăiesc, numit și săsesc“ și până la rezoluțiunile memorabilei adunări de pe „Câmpul libertății“ din 3/15 și 4/16 Maiu 1848.

Nizuințele înaintașilor noștri din restimpul acesta le-aș putea asemăna cu dorul de lumină al celui ce și-a pierdut vederea, cu chinul celui însetoșat, care aude în apropiere murmurul unui isvor, la care însă nu poate ajunge, cu svârcolirile unei paseri închise în colivie, cu căutarea unei licăriri de lumină de planta, ce tânjește în întunec.

Și când bătù ciasul de mântuire, când iobăgia se desființă, când se întroduseră rândueli nouă și în țara aceasta, rândueli, care nu mai făceau deosebire între om și om, ci-l lăsau pe fie-care să se fericască după vrerea și puțința sa, cu câtă râvnă se îndreptară părinții noștri pe câmpul larg și bogat în roade ale culturii, cu câtă sete începură ei a sorbi din isvorul oprit mai înainte, cu câtă

bucurie salutară ei raza de lumină, ce se arată în sfârșit și pentru dânșii!

Fiii foștilor iobagi alergau din toate părțile la învățătură, peste tot începură a se ridica școli mai mici și mai mari, de multe ori cu jertfe aproape supra-omeneste, tiparele se puseră în mișcare, însemnând pe hârtie albă slovă românească, Biserica națională începă a se organiza din nou și în multe părți ale țării se înălțară din cenușe altare nouă, drept semn de mulțămintă Celui Atotputernic pentru norocoasa schimbare a lucrurilor.

În timpul acesta de reculegere națională se ivi, sau, mai bine zis, se reluă ideea înființării unei societăți, care să aibă de scop cultivarea limbii, sprijinirea tinerei literaturi naționale și propagarea cunoștințelor folositoare în mijlocul poporului: a unui „Partenon român“, a unor „serbători olimpice“, unde tinerii să audă pe bătrâni vorbind românește, a unei însoțiri, care „din o contribuire, ce o ar hotărâri statutele“, ar înființa „un fond pentru formarea de bibliotecă română, muzeu român“ și la care „literații noștri și mai ales cei începători, mai înainte de a-și da opurile sale pe mâna fiilor lui Guttenberg, le-ar așterne spre o revisiune literară“.

Ideea aceasta, reînviată de nou în această formă de venerabilul bătrân Ioan cavaler de Pușcariu, pe atunci pretorele cercului Veneția din Țara Oltului, află răsădit în toate părțile. Din mai multe locuri se auziră glasuri, cari sprijiniau din toate puterile propunerea corespondentului anonim „din Țara Oltului“, apărută în n-rul 12 din 24 Martie 1860 al foii „Telegraful Român“. Între alții, profesorul blăjan, fericitul Ioan Russu, mai pe urmă canonic metropolitan, scria în aceeași foaie: „...N'am decât a aplauda și a consimți din inimă și a dori realizarea acestei idei; căci cine n'a simțit și nu simte până astăzi trebuința unei asemenea reuniuni pentru cunoștințele anticve și literare, unde capacitățile noastre cele mai alese și mai deprinse, având ocaziune a-și comunica ideile și cunoștințele sale, prin aceasta ar da o direcțiune mai salutară și mai avantajoasă literaturii noastre, — căci e prea cunoscut și constatar acel adevăr, că fiecare națiune, care s'a interesat de prosperarea și înaintarea literaturii sale, numai prin atari asociațiuni a putut ajunge scopul dorit în seara literaturii!... Având noi atari reuniuni, de

care face pomenire corespondentele „Telegr. Rom.“ din „din Țara Oltului“, s'ar putea delătura multe pedeci, ce ni se ivesc chiar și în privința limbii și a scrierii; s'ar mijloci și statornici o uniformitate, și n'am orbecă și nu ne-am conduce fiește-care numai de principiile și convicțiunile individuale. — Din atari asociațiuni s'ar stârni și nutri în bărbății noștri și un spirit de emulare, de activitate și încurajare, și autorii de produse literare n'ar avea teamă, că opurile lor vor zăcea cu zeci de de ani necheltuite și mâncate de pulvere. S'ar nevoi fiecare zic, în sfera obiectelor sale, cu care s'a ocupat în viață, să iasă la lumină cu niscari produse pipăite și rumegate și date la lumină numai după ce au suferit cu rezultat bun și proba acestei auctorități literare. Cu un cuvânt: literatura noastră ar avea astfel ocaziunea cea mai plăcută a înainta în produștele sale, în diverse ramuri de știință“.

Propunerea pretorelui Pușcariu fu așadară întimpinată cu bucurie, cu deosebire din partea elementelor mai tinere din aceea vreme; cu toții simțiau trebuința unei însoțiri de felul celei proiectate, dela care așteptau atât bine pentru viitor.

Eră întrebarea însă, cine să ia inițiativa pentru înfăptuirea ideii puse în mișcare, cine să aducă la îndeplinire aceea, ce se prefăcuse în dorința generală a părții mai luminate a Românilor ardeleni?

Privirile tuturor se îndreptară la Arhieriei Bisericii naționale, la conducătorii naturali ai poporului nostru, cari nicicând nu și-au părăsit în momente grele turma lor cuvântătoare și a căror chemare eră și este tocmai apărarea intereselor mai înalte morale și intelectuale ale neamului.

Și cei trei nemuritori Arhieriei, ale căror nume binecuvântate le-am amintit mai sus, înțelegând dorința generală, — dorință justificată și de schimbările politice, ce erau în perspectivă, — nu pregetară a se face interpreții ei. Ei își puseră numele în fruntea petiției din 10 Maiu 1860, acoperite de 181 iscălituri și adresate Locotenentei transilvane pentru permiterea unei „adunări consultatoare“ spre scopul înființării unei reuniuni, „a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite“.

Rezultatul acestei petiții, după oarecare obiecțiuni și trăgănări din partea Guvernului provincial tran-

silvan și dupăce într'aceea împrejurările politice din Monarhie se schimbă în mod însemnat în urma diplomei împărătești din 20 Octomvrie 1860, fu concesiunea adunării de consultare, adunare ținută în zilele de 9—11 Martie v. 1861 în Sibiu sub presidiul marelui și în veci nemuritorului Arhieriu Andreiu Șaguna.

În această adunare se croi temelia, se fixară regulele fundamentale ale însoțirii atât de mult dorite și care, după împrejurările politice de atunci, avea să poarte numele: „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“.

(Va urma).

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.
Redactor responsabil: Augustin Gruția

„ECONOMUL“

Institut de credit și econ., societate pe acțiuni.

Centrală în Cluj (casa proprie)
Strada Vesselényi-Miklós 26.
Filiale în Gherla, Ludoșul de Mureș și Aiud.

Intemeiat la anul 1886.

Are Capital social în 4000 acțiuni
K 400.000
„ Fonduri de rezervă „ 300.000
„ Fonduri culturale și de binefacere . . . „ 15.000
„ Depuneri spre fructificare peste . . . „ 2.300.000
Primește depuneri spre fructificare dela privați cu 5% până la 5½% după sume și stabilitate; iar dela corporațiuni în condițiuni excepțional favorabile.

Escontează cambii cu cel puțin două subscrieri.

Dă împrumuturi pe cambii cu acoperire ipotecară cu 7% și 8%. Acoardă împrumuturi ipotecare cu amortizare pe 10, 20 și 30 ani cu 7%.

Acoardă împrumuturi de Cont curent cu acoperire de hârtii de valoare notate la bursă cu 6% și 7%.

„Economul“ ajută, ca să se înființese în comune bănci sătești; de acelea s'au făcut la Gilău, Feneș, Sălciua, Berind, Măcicașul Ung., Gădălin, Ugruț, Ciachi-Gârbău Feiurd și Cuzăplac.

„Economul“ mijlocește cele mai estine asigurări pe viață și contra focului.

Instituții principale de binefacere:

1. Masa ștudenților academici „Dr. Aurel Mureșianu“.
2. Ambulanța „Ioan Petran“ pentru clienții țărani lipsiți.
3. Serviciul de informații de drept pentru țărani.

(69) 3.

